וכל לישני דבי דינא ולא הוה כתב בה במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי סבר רבינא למימר היינו דריש לקיש א"ל רב נתן בר אמי הכי אמרינן משמיה דרבא [א]כל כי האי גוונא [א]חיישינן לב"ד טוען אמר רב נחמן בר יצחק אי כתב בה בי דינא תו לא צריך ודילמא בית דין חצוף הוא [ב]דאמר שמואל שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו ב"ד חצוף דכתב ביה בי דינא דרבנא אשי ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו [ב]דכתיב בו [ג](ואמרנא ליה לרבנא אשי) ואמר לן רבנא אשי [ד]ת"ר [ג]אמר להן אחד אני ראיתי אביכם שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הן של מעשר שני הן בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימין כללו של דבר כל שבידו ליטלן דבריו קיימין אין בידו ליטלן לא אמר כלום [ד]הרי שראו את אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הן של מעשר שני הן אם כמוסר דבריו קיימין אם כמערים לא אמר כלום [ה]הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו ובא בעל החלום ואמר לו כך וכך הן במקום פלוני הן של מעשר שני הן זה היה מעשה °ואמרו [ו][ה]דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין: שנים אומרים זכאי כו': מיכתב היכי כתבי ר' יוחנן אמר זכאי ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין [ז](ופלוני ופלוני מחייבין) רבי [ח](אליעזר) אמר מדבריהן נזדכה פלוני מאי בינייהו איכא בינייהו לשלומי איהו מנתא בהדייהו דלמאן דאמר זכאי משלם ולמאן דאמר פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין לא משלם ולמ"ד זכאי משלם לימא להו אי לדידי צייתיתון אתון נמי לא שלמיתון אלא איכא בינייהו לשלומי אינהו מנתא דידיה למ"ד זכאי משלמי למ"ד פלוני ופלוני מזכין ופלוני ופלוני מחייבין [ז]לא משלמי ולמאן דאמר זכאי משלמי ולימרו ליה אי לאו את בהדן לא הוה סליק דינא מידי אלא איכא בינייהו משום [1]לא תלך רכיל בעמך רבי יוחנן אמר זכאי משום לא תלך רכיל ריש לקיש אמר פלוני מזכין [ט]ופלוני פלוני מחייבין משום דמיחזי כשיקרא ור' אלעזר אית ליה דמר ואית ליה דמר הלכך [ח]כתבי הכי מדבריהם נזדכה פלוני: גמרו את הדבר היו מכניסין כו': למאן אילימא לבעלי דינין התם קיימי אלא לעדים כמאן דלא כרבי נתן דתניא [י]לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהן כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר [ט]אפילו בזה אחר זה ואין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהן כאחד רבי נתן אומר [ט]שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין את דבריו לא לעולם לבעלי דינין ורבי נחמיה היא דתניא רבי נחמיה אומר [י]כך היה מנהגן של נקיי הדעת שבירושלים מכניסין לבעלי דינין ושומעין דבריהן ומכניסין את העדים ושומעין דבריהם ומוציאין אותן לחוץ ונושאין ונותנין בדבר [כ](גמרו את הדבר מכניסין אותן כו') והתניא גמרו את הדבר מכניסין את העדים ההיא דלא כרבי נתן גופא לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד רבי יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה במאי קמיפלגי איבעית אימא [ל]קרא ואיבעית אימא סברא איבעית אימא סברא אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי ומנה דקא מסהיד האי לא קמסהיד האי ואידך אמנה בעלמא תרווייהו קמסהדי ואיבעית אימא קרא דכתיב [2]והוא עד או ראה או ידע [מ]ותניא ממשמע שנאמר [3]לא יקום עד איני יודע שהוא אחד מה תלמוד לומר אחד זה בנה אב כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרט לך הכתוב אחד ואפקיה רחמנא בלשון חד למימר עד דחזו תרווייהו כחד ואידך והוא עד או ראה או ידע מ"מ: ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהן כאחד ר' נתן אומר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו. במאי קמיפלגי איבעית אימא סברא איבעית אימא קרא אב"א סברא מר סבר עד אחד °כי אתי לשבועה אתי לממונא לא אתי ואידך אטו כי אתו בהדי הדדי בחד פומא קא מסהדי אלא מצרפינן להו הכא נמי ליצרפינהו ואיבעית אימא קרא [2]אם לא יגיד ונשא עונו

ודכולי

וכל לישני דבי דינא. כל דבריהם היו כותבין בלשון ב"ד ולא היו חתומין אלא שנים: **ולא הוה כתיב ביה במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי.** כדאמרינן בכתובות (דף כב.) בשלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם: **היינו דריש לקיש.** דאמר [כט:] חזקה אין ב"ד כותבין שטר אלא כדת וכהלכה והני וודאי תלתא הוו: **לבית דין טוען.** סבורין שיהו שנים כשרים לדון: **בי דינא.** הכל יודעין שאין שנים קרוים ב"ד: **בי דינא דרבנא אשי.** דאינהו ודאי ידעי שאין ב"ד קרויין בשנים: **ואמר לן רבנא אשי.** לכתוב כך דכיון דהוא היה שם מסתמא לא צוה לפחות משלשה לכתוב. והאי דנקט רב אשי לפי שבית דינו היה ראש בימי רבינא ושניהם סידרו גמרא של תלמוד בבלי כדאמרינן התם בהשוכר את הפועלים (ב"מ פו.) רב אשי ורבינא סוף הוראה ובימיו נאמרו דברים הללו והוקבעו בגמרא: **בבית לא אמר כלום.** אינו נאמן לפי שאין בידו ליטלן: **בשדה דבריו קיימין.** דמה לו לשקר אם רוצה נוטלן ונותנן לאותו שהוא מעיד עליו: **אם כמוסר.** אם נראה להם כמוסר דבריו לבניו באמת בלשון צוואה: **כמערים.** שהוא מתיירא שלא יטלם[נ] בחייו או שלא יחזיקוהו כעשיר להוסיף על יציאותיו: **שהניח לו אביו.** ולא אמר להו היכן הם: **בעל החלום.** שר המראה חלומות בלילה: **כך וכך הם.** מגיד לו כמה יש: **לא מעלין כו'.** **ויכול להוציאם במקומן**[ס]: **מיכתב היכי כתבינן.** פסק דין במקום שיש מחלוקת ונטו אחרי הרבים: **זכאי.** פלוני: **מדבריהם נזדכה.** משמע שהיה מחלוקת ביניהם ומתוך דבריהם נזדכה: **לשלומי איהו מנתא בהדייהו.** אם טעו השנים וחייבין לשלם מביתם פליגי הנך רבנן בדיין השלישי אם ישלם חלקו עמהם: **מאן דאמר זכאי.** כתבינן ולא כתבינן פלוגתייהו דקסבר כולם שוין ואף השלישי ישלם עמהם דאי לא הוה איהו בהדייהו בתרי לא הוה מיפסיק דינא: **לשלומי אינהו.** לבעל הדין חלקו של דיין שלישי: **למאן דאמר פלוני ופלוני מזכין כו' לא משלמי.** דלהכי כתבינן פלוגתא בהדיא לאודועי דבתרי נגמר דינא ולא קיבלו עלייהו כולי דינא: **התם קיימי.** דהא לא קתני מתני' שיוציאום לאחר ששמעו דבריהם: **עד שיראו שניהם כאחת.** את העדות. ולקמן יליף טעמא: **אין עדותן מתקיימת בב"ד.** לפסוק הדין על פיהם: **עד שיעידו שניהם כאחת.** וסתמא היא ולא ר' יהושע בן קרחה קאמר לה: **לימא דלא כר' נתן.** דהא מתני' קתני דלעיילינהו לסהדי משום דמתחילה כשבדקום שמעו דבריו של זה בלא זה: **ור' נחמיה היא.** דאמר בשעת משא ומתן הוו מפקי להו לבעלי דינים: **במאי קמיפלגי.** ת"ק ור' יהושע(א): **אמנה דקא מסהיד האי כו'.** זה אומר בפני הלוהו מנה וזה אומר בפני הלוהו מנה זה לא ראה של זה נמצא שאין כאן עדות שלם במנה אחד: **ואידך.** מ"מ תרווייהו מסהדי דמנה קא רשי ביה: **והוא עד.** והאי קרא בשני עדים משתעי לגבי קרבן שבועת העדות דאילו השביע עד אחד[ע] ולא העידו פטור: **דתניא ממשמע שנאמר כו'.** עד אחד משמע: **ואפקיה רחמנא בלשון חד.** דכתיב והוא עד: **לשבועה אתי.** עד אחד אינו מחייבו ממון אלא שבועה הלכך כשהעיד זה יחידי וזה יחידי לא שייכא תורת ממון בעדותן ולא מצרפינן להו דהא לאו לחיובי ממונא אתו:

ודכולי

ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל ס"ל. כשמואל קי"ל כדפיר' בריש מכילתין (דף ג:[פ]) וה"פ כשמואל בעלמא ס"ל באודיתא שכתבו בהודאה בשנים בלא קנין ובזה אין הלכה כמותו כדאמר לעיל הודה בפני שנים קנו מידו כותבין ואם לאו אין כותבין: **כל שאין** בידו. ליכא למימר דלהמניה במיגו דאי בעי שתיק דאין זה מיגו דאי שתיק מנחי התם ולא יבא ליד פלוני: **ואם** כמוסר דבריו קיימין. אין שייך כאן שלא להשביע את בניו: **משום** דמחזי כשיקרא. ומשום לא תלך רכיל אין כאן:

בעדות

מסורת הש"ס

א) [כתובות כא. וש"נ], ב) לעיל ג. ה: לקמן פז: כתובות כב., ג) רש"ל מ"ז, ד) [תוספתא מ"ש פ"ה], ה) [תוספתא מ"ש פ"ה ע"ש], ו) הוריות יג: [גיטין נב.], ז) [נ"ל ופלוני מחייב], ח) [נ"ל אלעזר], ט) [ח"מ. ופלוני מחייב], י) [גיטין לג.] כתובות כו: ב"ב לב. קסה. [תוספתא פ"ה], כ) רש"ל מ"ז, ל) [ברכות ד: וש"נ], מ) [סוטה ב: לא:], נ) [יטלוס. רש"ש], ס) [בנמ"י ממקומן], ע) ולא העיד כצ"ל [רש"ל ועי' רש"ש], פ) [ד"ה לרבא],

◆

תורה אור השלם

1. לֹא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט טז
2. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א
3. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חַטָּאת בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו

◆

גליון הש"ס

גמ' ואמרו דברי חלומות. עי' תשובת תשב"ץ ח"ב סי' קכח: שם כי אתי לשבועה אתי. ע' טורי אבן פ"ב דר"ה כג ע"ב ד"ה ומכניסי':

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה במאי וכו' ור' יהושע ב"ק הס"ד:

◆

מוסף רש"י

בית דין חצוף. שעברו על תקנת חכמים (לעיל ג.). **עד שיראו שניהם כאחד.** את העדות לאפוקי אחד אומר בפני הלווהו ואחד אומר בפני הודה לו עליו (כתובות כו:). **אפילו בזה אחר זה.** אחד אומר ביום ראשון לוה פלוני מפלוני מנה ואחד אומר ביום שני ראיתיו גם אני שלוה ממנו, דמכל מקום אמנה קא מסהדי, ות"ק סבר אמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי, וה"ל לגבי מנה חצי עדות (רשב"ם ב"ב לב.). **ואין עדותן מתקיימת.** להתקבל בב"ד ואפילו ראו שניהם כאחד, ופלוגתא אחריתי היא ולא ר' יהושע בן קרחה קאמר לה (כתובות כו:). **עד שיעידו שניהם כאחד.** בפני ב"ד (רשב"ם ב"ב לב.). **ממשמע שנאמר לא יקום עד.** ולא נאמר עדים, איני יודע דאחד קאמר, אלא מדאצטריך למיכתב אחד, שמע מינה דעד שנים משמע, דאינו אלא לשון עדות וסתם עדות שנים (סוטה ב:).

עין משפט נר מצוה

פו א ב מיי' פ"ז מהל' טוען ונטען הלכה ד' סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף יב:

פז ג מיי' פ"י מהל' זכיה הלכה ו (ומיי' פ"ו מהלכות מעשר) סמג עשין עב טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ח:

פח ד מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ז [וברב אלפס עוד בב"ב דף רמ:]:

פט ה מיי' שם הלכה ז [ופ"ו מהל' מעשר שני הל' ו] טוש"ע שם סעי' ט:

צ ו טוש"ע ח"מ סי' כה סעיף ג בהג"ה ועיין בטור:

צא ז מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הלכה ח סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' יט סעיף ב:

צב ח מיי' פ"ד מהל' עדות הלכה ב סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' ל סעיף ו:

צג ט מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ט:

צד י מיי' פכ"ב מהל' סנהדרין הלכה ט סמג עשין לז טוש"ע ח"מ סי' יט סעיף א:

◆

רבינו חננאל

דכל אודיתא צריך למימר להו לסהדי כתובו ההוא אודיתא דהוה כתיבה דוכרן פתגמי וכל לישני דבי דינא ולא הוה כתיב במותב תלתא כו' ואסיק' כל כי האי גוונא חיישינן לב"ד טוען ואי כתיב בה אמר לן פלוני או אמרנו לפלוני דברים מוכיחין כי ג' היו לא חיישינן לב"ד טוען. אמר אחד ראיתי אביכם שהטמין מעו' בשידה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הן של מעשר שני הן בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימין. כללו של דבר כל שבידו ליטלן כגון השדה שאלו רצה ליטלם היה יכול ליטלן דבריו קיימין כל שאין בידו ליטלן לא אמר כלום. ירושלמי ר' אסי בשם ר' יוחנן אם היה מתכוין למסור להן עדות עדותן קיימת. הרי שראו אביהן שהטמין מעות בשידה תיבה ומגדל. אמר של פלוני הן של מעשר שני הן אם כמוסר דבריו א"ל חייבין ליתנן למי שאמר אביהן. כי של פלוני הן. ואם כמערים הרי הן שלהן וכן הלכה. הרי שהיה מצטער על מעות מעשר שני שהניח לו אביו. בא בעל החלום וא"ל כך וכך הן ובמקום פלוני הן. זה היה מעשה ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין: **מתני'** היו מכניסין את השני ובודקין אותו נמצאו דבריהן מכוונים נושאין ונותנין בדבר. שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי כיצד כותבין ר' יוחנן אמר יצא פלוני זכאי ריש לקיש אמר פלוני ופלוני מזכין ופלוני מחייבין ר' אלעזר אומר סתם כותב מדבריהן נזדכה פלוני. ואמרינן [מאי] בינייהו ואתו למימר איכא בינייהו הא כי אם נמצא שטעו וחייבין לשלם לדברי ר' יוחנן משלם גם הוא עמהן. לריש לקיש כו'. ואסיק' לר' יוחנן משום לא תלך רכיל כלומר שלא יבא הבעל דין לשמור איבה לזה המחייב. ריש לקיש סבר אם לא תפרש המחייב אלא סתם מתראה כי כולן מזכין וזהו שקר ר' אלעזר חייש משום לא תלך רכיל ומשום מדבר שקר תרחק הלכך כותב מדבריהן נזדכה פלוני. ירושלמי כיצד דנין הדיינין יושבין והנידונין עומדין והתובע פותח דבריו שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם. ר' יוחנן בשם ר' ינאי התובע תובע והנתבע משיב. והדיין מכריע. א"ר סימון וצריך לשנות טענותיהן שנאמר ויאמר המלך זאת אומרת זה בני החי ובנך המת וזאת אומרת וגו' רב הונא מיקל בדיינא דאמר מקבלין עליכון חד כבי תרי אלא יימרון אינון וכד הוה ידע זכו לבר נש ולא הוה ידע ליה הוה פתח ליה על שם פתח פיך לאלם. סוגיא דשמעתא הרי למדנו שהאשה לא דנה ולא מעידה וצריכין העדים והדיינין שלא יהו קרובין זה לזה ולא קרובין לנידונין וכן צריכין ב' עדים על כל סימן וסימן. וכן ב' עדים על כל חתימה וחתימה מעדי השטר (וכל) [וכן] ב' עדים על כל שנה ושנה בשני חזקה. אדם ששלחו ב"ד אחריו ג' פעמים ולא בא ר' יהושע אומר מקבלין עדים שלא בפני בעל דין ועבדין ליה פסק דין כהדא כהנא דמך ושבק יתמי לר' יאשיה וקביל ר' אלעזר סהדי בלא אפוי וזכי לר' יאשיה ולא עוד אלא דשבק ספרין וכתב ר' אלעזר לירתו ספרין שזכתה בהן ארץ ישראל אין מוציאין אותן חוצה לארץ. גמרו את הדין מכניסין אותן גדול שבדיינין אומר איש פלוני אתה זכאי. למי מכניסין ואסיק' לבעלי הדין. כדתניא אמר ר' נחמיה כך היה מנהג אנשי ירושלים מכניסין בעלי הדין ושומעין דבריהן ומוציאין אותן לחוץ ונושאין ונותנין בדין. גמרו הדין. מכניסין בעלי הדין. גדול שבדיינין אומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב. ואקשינן והא תניא גמרו הדין מכניסין את העדים ושנינן ההיא דלא כר' נתן דאמר שומעין דבריו של זה היום וכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו דתניא אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד. ר' יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהן כאחד אתאן לת"ק ר' נתן אומר שומעין דבריו של זה היום ולכשיבא חבירו למחר שומעין דבריו במאי פליגי איבעית אימא סברא איבעית אימא קרא. איבעית אימא סברא תנא קמא סבר אי מסהיד האי דחזא דאוזיף פלוני מנה מפלוני בחד בניסן ואידך מסהיד בתרי בניסן אשתכח דאמנה דמסהיד האי לא מסהיד האי. ור' יהושע בן קרחה סבר תרווייהו מסהדי דהאי דאוזיף מינאי מנה. קרא דכתיב